ZPRAVODAJ KLUBU AUGUSTA SEDLÁČKA

hláska

ročník XXVI, 2015, č. 3

Hrad Buchlov – výsledky aktuálních průzkumů a jejich presentace

Radim Vrla

Hrad Buchlov patří neodmyslitelně do panoramatu Uherskohradišťska (obr. 1). Díky svému složitě utvářenému organismu, uchovávajícímu nesmírně cenné pozůstatky bouřlivého stavebního vývoje od 1. poloviny 13. do 17. století, ale taky kvůli neopakovatelné atmosféře jeho areálu je právem řazen k nejcennějším objektům hradní architektury České republiky. V rozporu s tímto konstatování stojí relativně malá hloubka poznání jeho stavebního vývoje. V roce 2012 byl dokončen stavební průzkum severního křídla jádra hradu Buchlova. Průzkumné práce zde prováděl NPÚ ÚOP v Kroměříži a na jejich počátku stálo několik drobných operativních dokumentací v půdních prostorách a na vnější fasádě. Jejich výsledky byly natolik zajímavé, že po dohodě se správou objektu byly průzkumné a dokumentační práce rozšířeny i na interiéry této části hradního jádra. Správa hradu poskytla zpracovateli aktuální, moderní zaměření hradu, které se stalo důležitým podkladem průzkumu. Ve finále pak bylo možno stanovit nové teze, které umožňují nový pohled na stavební vývoj této části hradu.[1)]

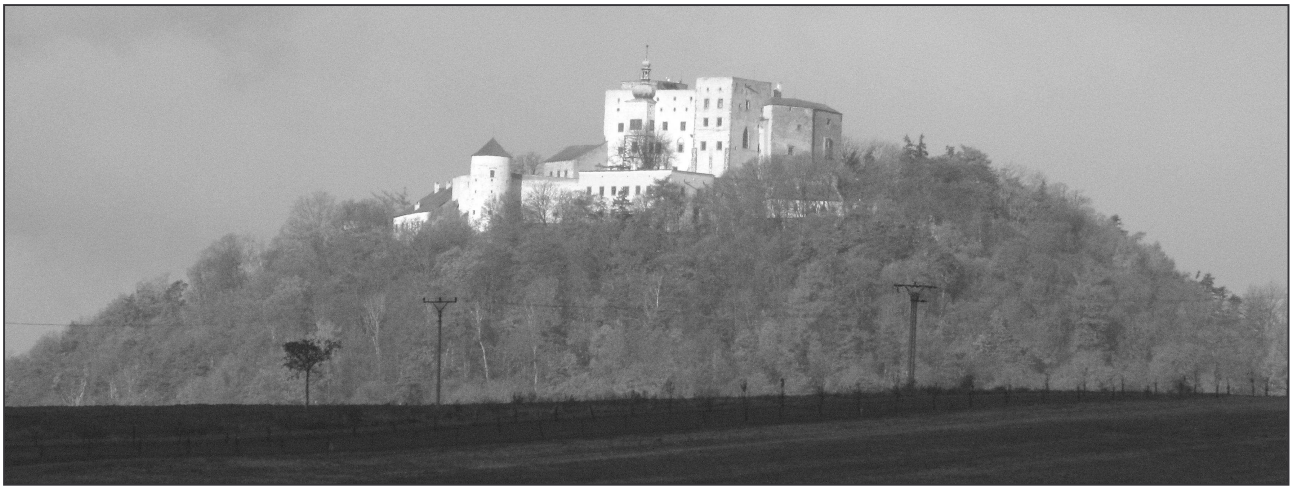

Obr. 1: Hrad Buchlov, celkový pohled od jihovýchodu (Vrla 2012).

Výsledky průzkumu

Pojďme si nyní stručně shrnout zjištěné výsledky stavebního vývoje této části hradu pro období středověku.

1. půlka 13. století. K nejstarší stavební etapě hradu jsou řazeny některé zčásti dochované objekty v jižním traktu jádra (vstupní objekt v jihovýchodní části a k němu přiléhající budova, považovaná za palác – srov. obr. 2), druhotně osazené architektonické detaily, a dvojice mohutných, hranolových věží, které uzavírají dispozici jádra na západní a východní straně.[2)] Na severní straně je předpokládáno, že jádro zde uzavírala polygonálně zalamovaná hradba, před jejíž vnější líc věže předstupovaly jen minimálně. Vstup do hradního jádra je některými badateli situován právě do této hradby a to při severním boku západní věže.[3)]

Aktuální průzkum prokázal, že dnešní napojení hradby na věže je dílem mladších přestaveb. V nejstarším období obě věže svojí hmotou vystupovaly před vnější líc hradeb. Polohu a průběh severní hradby jádra v období 1. poloviny 13. století dnes nejsme schopni rekonstruovat. Je možné, že střední partie stávající severní obvodové zdi jádra obsahují její fragmenty, povrchovým průzkumem je však nelze identifikovat (srov. obr. 3/1).

2. polovina 13. století – počátek století 14. Na nejstarší stavební etapu hradu navázala ve 13. století další rozsáhlá stavební činnost, která výrazně změnila podobu severní části hradního jádra. Na základě výsledků nového průz-

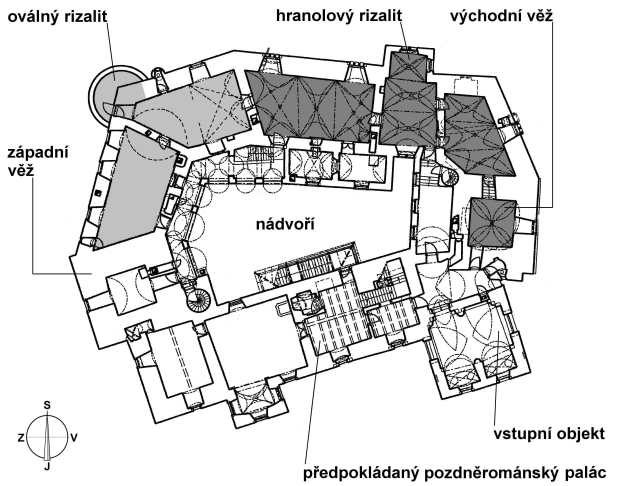

Obr. 2: Hrad Buchlov, půdorys patra hradního jádra s vyznačením částí, zmiňovaných v textu. Šedě jsou vyznačeny prostory zkoumaného severního traktu; tmavý odstín šedé – stávající prostory s dochovanými pozdněgotickými klenbami, světlý odstín šedé – pokus o rekonstrukci dispozice západní části traktu pro období přelomu 15. a 16. stol., včetně náznaku možné podoby části zaniklých kleneb (Vrla 2012).

kumu lze důvodně předpokládat, že zde došlo k výstavbě rozsáhlého palácového traktu. Interiéry paláce se vně otevíralyhrotitými i obdélnými okny (jednoduchými i sdruženými), jejichž ostění byla zdobena průběžným okosením (obr. 4); takto provedená okenní ostění jsou známa např. z nedalekého biskupského hradu Šaumburku u Rajnochovic ze 70. let 13. století. Neznáme rozsah tohoto traktu na západní straně (je možné, že už v této době byl protažen až k severní zdi západní hranolové věže). Na východní straně byl trakt zřejmě ukončen pravoúhlým nárožím a jeho východní čelo se zřejmě přikládalo k západní části severní zdi hranolové věže.

V půdorysu přízemí tohoto traktu lze zaznamenat dvojici menších místností čtvercového půdorysu, mezi nimiž se nachází dlouhá obdélná místnost (srov. obr. 3/B). Toto disposiční řešení je typické pro řadu paláců královských hradů od 2. poloviny 13. století (např. Bezděz, Kamýk nad Vltavou, Zvíkov, …) a její užití na významném Buchlově nemusí překvapit.

Palácový trakt byl (alespoň pod uvedeným středním sálem) podsklepen. Nad sklepením palác obsahoval přízemí a patro s okny, jejichž fragmenty se dochovaly. Jejich poloha svědčí pro fakt, že úroveň tehdejších podlah probíhala přibližně v úrovni dnešních. V hradním lapidáriu se nacházejí fragmenty prvků klenebních systémů, které pravděpodobně souvisely se zaniklou výbavou interiérů tohoto paláce (k celkovému zpracování lapidária by mělo dojít v letošním roce). Pozoruhodná je především dvojice jehlancových klenebních konzol, vějířovitě se rozpadajících na tři polygonální prvky (obr. 5). Tupé úhly zdí, do kterých byly původně určeny, by snad mohly korespondovat s půdorysným vedením nádvorní zdi traktu a pocházet ze zaniklého klenutého arkádového ochozu, přimykajícího se k nádvornímu průčelí paláce. Jejich vznik můžeme vložit již do pozdního 13. století a předpokládaný arkádový ochoz je možno teoreticky přiřadit k souboru dochovaných ochozů českých královských hradů (např. Zvíkov, Písek[4]).

Na základě dosavadních vědomostí o stavebním vývoji Buchlova můžeme usuzovat, že za této stavební fáze (od 60. – 70. let 13. století do počátku století 14.) bylo hradní jádro již zcela obklopeno palácovými křídly (snad jenom kromě severovýchodního nároží), připojujícími se k bokům dvojice hranolových věží, tvořících vyvážené dominanty stavby. Součástí tohoto pozoruhodného komplexu byla i náročná a křehká stavba hradní kaple, situovaná nad starší bránou v jihovýchodní části jádra (ta není předmětem našeho průzkumu).

Tuto nákladnou přestavbu lze spojit s aktivitami krále Přemysla Otakara II., který mohl Buchlov využívat při svých četných cestách do rakouských zemí.

Do závěru 15. století. Průzkum prokázal, že někdy v průběhu 15. století (snad v jeho 2. polovině), došlo k zániku podstatných částí stavebních konstrukcí východního čela hradu. Zmizelo východní čelo hranolové věže i s přilehlými partiemi jejich bočních zdí, došlo i na východní čelo výše popsaného palácového traktu. Příčiny této rozsáhlé destrukce neznáme; je možné, že souvisejí s předpokládaným dobýváním hradu za česko-uherských válek, kdy mělo dojít k zásadnímu poškození gotické kaple nad průjezdem v jihovýchodní části jádra.[5]

Toto poškození stálo u vzniku další stavební aktivity, která doposud nebyla známa. Východní věž (resp. to, co z ní zbylo) byla snížena a její čelo bylo vyzděno úplně znovu, severní palácový trakt byl protažen dále k východu

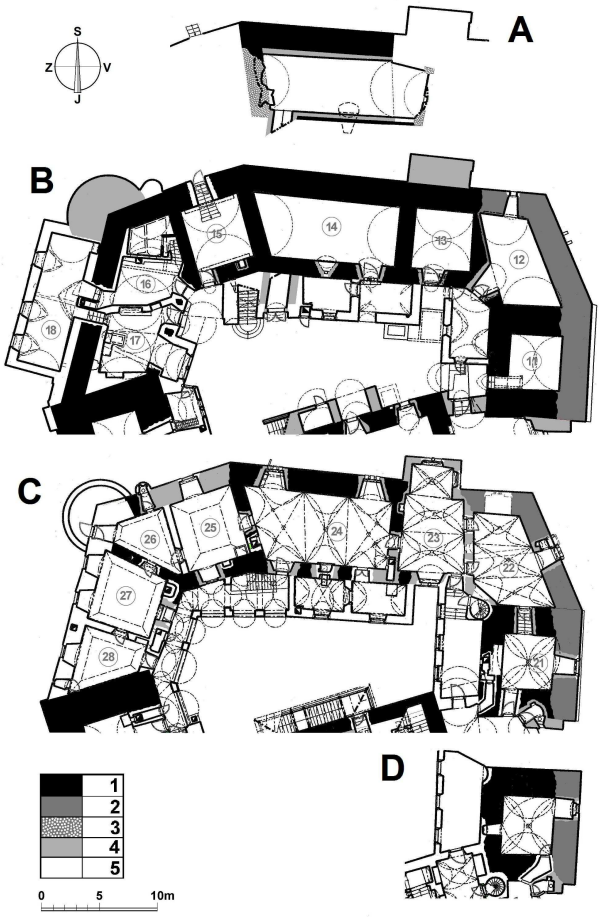

Obr. 3: Hrad Buchlov, půdorysy jednotlivých úrovní severní části jádra hradu se zjednodušenou analýzou stáří zdiv; **A** *– sklep,* **B** *– přízemí,* **C** *– 1. patro,* **D** *– 2. patro (východní věž);* **1** *– zdivo z období od 1. poloviny 13. do počátku 14. stol.,* **2** *– zdivo nedokončené přestavby z 2. poloviny 15. stol.,* **3** *– skála,* **4** *– zdivo velké pozdně gotické přestavby, konec 15., počátek 16. stol.,* **5** *– pozdější zdivo (Vrla 2015).*

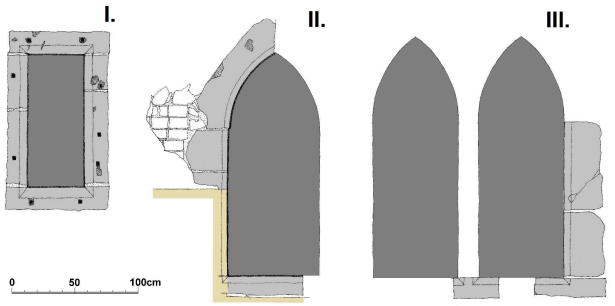

Obr. 4: Hrad Buchlov, zaměření vybraných okenních ostění z 2. poloviny 13. stol.; **I** *– východní věž (zazděné okno v západní zdi),* **II**, **III** *– severní fasáda palácového traktu (Vrla 2015).*

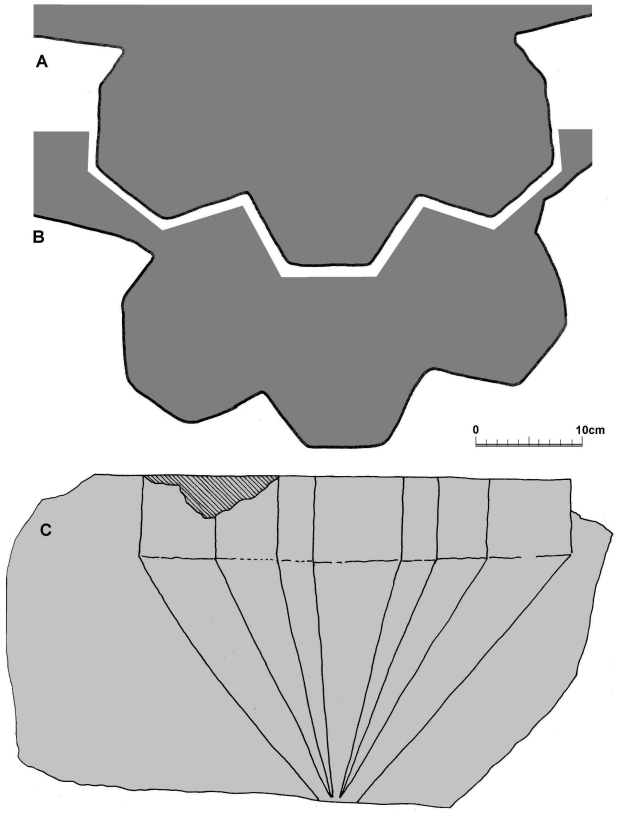

Obr. 5: Hrad Buchlov, zaměření dvojice klenebních konzol z hradního lapidária; **A**, **B** *– zaměření horní hrany prvků,* **C** *– čelní pohled na spodní z nich (Vrla 2015).*

(srov. obr. 3/2). S touto skutečností souvisí i posunutí parkánové hradby dále k severovýchodu, zjištěné starším archeologickým průzkumem.[6)] Této stavební fázi odpovídají pozůstatky trámových stropů (horizontální ústupky v šířce zdiva, lůžka po trámech) v interiérech nových partií. Jejich výšková úroveň nekoresponduje se současnými stropy v západněji situované části traktu. Koruny zdiva této stavby přesahují výškovou úroveň starších zdiv paláce a jsou v nich dochovány dokonce spodní části nerealizovaných okenních nik; tyto skutečnosti nasvědčují tomu, že na jihovýchodní straně jádra měla být realizována vysoká obytná stavba, která by v siluetě hradu mohla převzít úlohu východní věže. Ta se od této přestavby stala hmotovou součástí obytného traktu.

Je pravděpodobné, že tato zajímavá stavební etapa nebyla nikdy dokončena a následně došlo k jejímu převrstvení další rozsáhlou přestavbou.

Přelom 15. a 16. století. Jak je výše naznačeno, před dokončením uvedené přestavby bylo rozhodnuto o radikální změně. Severní trakt hradního jádra prošel na přelomu 15. a 16. století výraznou přestavbou. Trámové stropy nových částí byly vytrhány a nahrazeny elegantními, pozdně gotickými klenbami, jejichž žebra byla budována z cihelných tvarovek. Žeberoví převážně vytváří křížová pole, v hlavním sále (Rytířský sál) jsou krajní pole opatřena síťovými obrazci. Plochy klenebních svorníků nesou rozsáhlou erbovní galerii.[7)] Oproti předchozím názorům lze nyní konstatovat, že obdobně klenuté prostory se nacházely i v severozápadní části traktu (srov. obr. 2); prokazují to zbytky klenebních čel, patrných na půdě.

Trakt byl z vnější části obohacen o dvojici rizalitů, obdélného a oblého půdorysu. Spodní části těchto útvarů byly až do výše podlah patra plné, v horní části se nacházely prostory, tvořící součásti vznosných interiérů patra. Pokud můžeme soudit, došlo zde k vybourání starších kamenických detailů (ve zdivu byly na původních místech ponechány pouze jejich fragmenty) i k výměně části vnějšího průčelí staršího paláce. Z této přestavby pravděpodobně pocházejí i klenby místností v přízemí traktu.

Nejpozději v této době vznikla na sledovaném palácovém traktu vně vysunutá nástavba, budovaná zřejmě převážně ze dřeva (obytné patro či ochoz). Tuto nástavbu tušíme na základě stop, dochovaných na fotografiích, pocházejících z období po velkém požáru hradu v roce 1931 (obr. 6).

Obr. 6: Hrad Buchlov, historický snímek z doby po požáru střech jádra v r. 1931, severozápadní část vnější zdi severního traktu, pohled od jihozápadu (napravo zřícený vstup do prostoru nad hranolovým rizalitem); šipky vyznačují úrovně dřevěných prvků, zmíněných v textu (fotoarchív NPÚ).

Velkolepou pozdně gotickou přestavbu severního traktu hradu Buchlova lze spojit s konkrétní osobou, a to se Ctiborem Tovačovským z Cimburka, který hrad drží v zástavě v letech 1484-1494.[8)] Práce jistě pokračovaly i po jeho smrti.

Další úpravy v 16. a 17. století. Rozsáhlá přestavba se mohla protáhnout do 16. století. Pozdější úpravy tohoto věku zde lze spojit s několika novými ostěními. Možná už tehdy došlo ke zrušení zmíněného lehčího patra a k jeho nahrazení stávající vnější zdí s půdními okénky.

Stavební činnost v 17. století máme v severním traktu doloženu jednak konvolutem cihel s letopočtem 1603, jednak dendrodaty některých dřevěných konstrukcí, či datacemi na ostěních s erbovními štítky. I tyto detaily ukazují k větší stavební úpravě, kterou prošel severní trakt. Tyto úpravy mohly způsobit statické problémy, které způsobily havárii severozápadní části traktu. Při ní zanikly i klenby jeho západní partie a horní část oblého rizalitu. Vnější zdi této části traktu byly opraveny či znovu vyzděny, interiéry byly opatřeny novými trámovými stropy. Kromě dalších drobnějších zásahů byla v místech pozdně gotického záchodu při západní straně oblého rizalitu vybudována půvabná záchodová vížka s iluzivními klíčovými střílnami. Na nádvoří v této době vznikly dodnes dochované komunikační trakty.

1. polovina 18. století. Stavební vývoj severního traktu jádra hradu Buchlova byl z větší části uzavřen úpravami v 1. polovině 18. věku. Trámové stropy západní části, vzniklé po její statické havárii, byly nahrazeny neckovými klenbami (datovanými 1737). Kromě dalších drobnějších úprav tehdy v západní části přízemí vznikly prostory kuchyně s pekárnou, v jejichž interiéru byly druhotně použity i 4 kamenné bloky s motivem obloukového vlysu, pocházející z 1. poloviny 13. století; jejich původní umístění není doposud objasněno.

20. století. K závažným zásahům do severního traktu ve 20. století je nutno přiřadit opravu jeho horních partií po požáru, který v roce 1931 zničil střechy jádra a poválečné úpravy, probíhající v souvislosti s novým zpřístupněním hradu veřejnosti.

Presentace výsledků průzkumu

Výše uvedené výsledky průzkumu severního traktu hradu Buchlova byly v letech 2012-2013 presentovány ve formě publikačních výstupů a série přednášek. Poměrně velký zájem veřejnosti vedl zpracovatele i správu hradu k úvahám o způsobu, jakým by o nových poznatcích byli informováni i návštěvníci hradu. Po zvažování různých způsobů presentace byla jako nejvhodnější zvolena nová, speciální prohlídková trasa. Ta byla pečlivě vybírána především s ohledem na vizuální působení četných detailů (spáry, odlišné struktury zdiv, formování jejich líců, povrchové úpravy, architektonické detaily apod.) přímo na návštěvníky a na jejich aktivní zapojení do hledání a interpretace těchto artefaktů. Zmíněná trasa prochází parkánem, přimykajícím se k severnímu průčelí traktu, na kterém je patrno největší množství hledaných detailů. K atraktivitě trasy přispívá i fakt, že tato část hradu byla doposud veřejnosti nepřístupná. Další část trasy je vedena známými interiéry hradu, vybavenými gotickými klenbami. Jejich presentace je však odlišná. Cílem je zde zprostředkování souvislosti mezi dochovanými gotickými prostorami a stopami dramatického stavebního vývoje, čitelnými na vnějších fasádách. Závěr prohlídky je situován na vyhlídkové terase, umožňující rozhled po celém hradním areálu i širokém okolí, ve kterém jsou rozesety další hradní stavby. Půdorysný tvar nové trasy, „zavrtávající“ se spirálovitě do organismu hradu, jí dal i název: „Buchlovská spirála“.

Měnící se podoba hradu v období 13. – 15. století, tak jak byla rekonstruována na základě výsledků uvedeného výzkumu, je návštěvníkovi presentována v podobě jakéhosi komiksového cyklu obrázků, zachycujících možnou podobu určité partie hradu v různých obdobích jeho stavebního vývoje (obr. 7). Správa hradu pak zajistila vydání publikace s těmito vyobrazeními a stručným textem, které jsou poskytovány návštěvníkům nové trasy. Tato nová prohlídková trasa byla stanovena jako výběrová, zájemci o ni si mohli rezervovat místo na webových stránkách hradu. Vzhledem k charakteru trasy byl maximální počet účastníků jedné prohlídky omezen na 15. Poměrně velký zájem veřejnosti o tyto prohlídky v roce 2014 (provázelo se pouze o vybraných víkendech a průvodci zde byli pracovníci oddělní EDI NPÚ ÚOP v Kroměříži, J. Štětina a R. Vrla, potěšil autory trasy i správu hradu a uvažuje se o jejím prodloužení i na rok 2015.

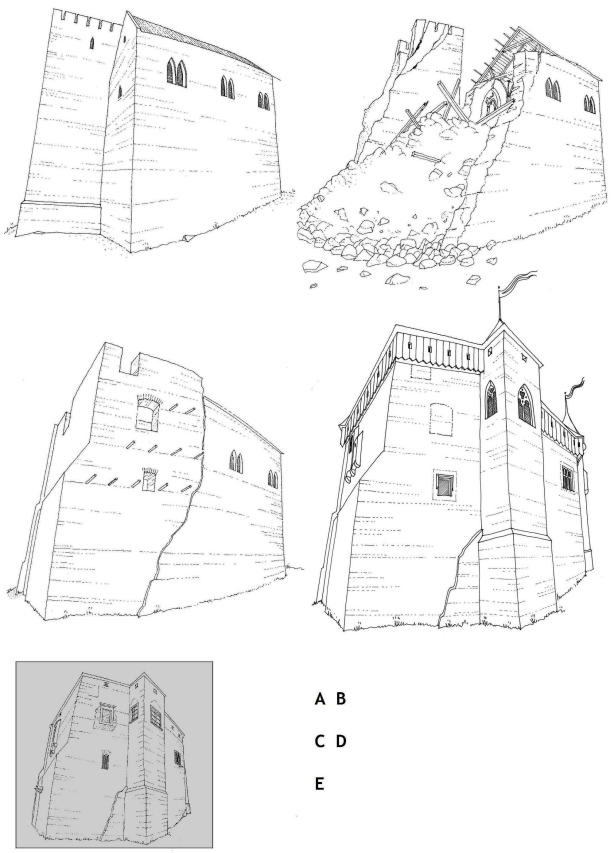

Obr. 7: Hrad Buchlov, ukázka vyobrazení, která jsou součástí nové prohlídkové trasy. Zachyceno je zde severovýchodní nároží hradního jádra a jeho možný vzhled v různých etapách stavebního vývoje: **A** *– přelom 13. a 14. stol.,* **B** *– destrukce východního čela jádra, zřejmě ve 2. polovině 15. stol.,* **C** *– nedokončená přestavba hradu, následující hned po destrukci,* **D** *– přelom 15. a 16. stol., stav po velké přestavbě provedené Ctiborem z Cimburka,* **E** *– dnešní stav (R. Vrla 2012).*

Závěrem je vhodné uvést, že průzkum severní části jádra hradu byl proveden za podpory institucionálního úkolu vědy a výzkumu NPÚ č. 21301 – „Vědecký výzkum a aplikace metod operativního zpracování stavebně historických a umělecko historických průzkumů prováděných při obnově kulturních památek a nemovitostí v památkově chráněných územích“. Samotný vznik nové prohlídkové trasy byl umožněn díky realizaci projektu Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví České republiky (DF12P01OVV014), který je financován v rámci „Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity“ (NAKI) Ministerstva kultury ČR.

Poznámky: **1)** Vrla, R.: 2012: Poznámky ke stavebnímu vývoji severního traktu jádra hradu Buchlova, Průzkumy památek 19/2012, č. 2, s.185-209. **2)** Plaček, M.: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha 2001, s. 142-145, tam další literatura. **3)** Janiš, D. – Kohoutek, J.: Hrad Buchlov a jeho úloha ve fortifikačním a správním systému středověké východní Moravy. In: Slovácko XLIV. Uherské Hradiště 2002, s. 172. **4)** Srovnej Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Prah 2000, s. 431-433, 633-636. **5)** Kohoutek, J.: Hrady jihovýchodní Moravy. Zlín 1995, s. 20. **6)** Citace v pozn. 3, s. 167. **7)** Kasík, S.: Znakové svorníky na hradě Buchlově. In: Slovácko XLI. Uherské Hradiště 1999, s. 215-244. **8)** Pokluda, Z.: Hrad Buchlov za vlády zástavních pánů. In: Slovácko. Uherské Hradiště 1991-1992, s. 55.-73.

Tvrziště Medvědí doupě u Ostřetína

Tomáš Karel

Tématem tohoto příspěvku je dosud v odborné literatuře nepovšimnutá lokalita s dobře dochovanými relikty zemního opevnění. Lokalita se nalézá v okr. Plzeň-sever na katastrálním území Bezvěrov, nedaleko na sever od osady Ostřetín, na mírném jižním svahu těsně severně nad rybníčkem, mezi dvěma polními cestami (souř. 49.9911231N, 13.0323347E). V listopadu 2014 se zde podařilo v terénu lokalizovat výrazné terénní pozůstatky, které lze interpretovat jako příkopem a náspem opevněnou drobnou lokalitu o celkovém průměru cca 30 m. Vnější val zachovaný na východní a severní straně dosahuje výšky až 3 m oproti dnu příkopu. Příkop, široký cca 2 – 3 m při dně, provází val po obvodu jádra na severní, východní a jižní straně. Centrální plocha oválného tvaru, respektive tvaru čtvercového s výrazně zaoblenými rohy o rozloze cca 470 m^2 je rovinatá, bez terénních projevů reliktů zástavby s výjimkou obvodové zdi z lomového kamene, která je nejlépe viditelná v podobě rozrušené koruny základu na severní straně a v podobě nízkého terénního valového tělesa také na straně východní. Drobné terénní deprese viditelné v ploše nelze interpretovat.

Západní strana lokality je zjevně narušena průběhem recentní cesty, která probíhá zřejmě v místě příkopu od jihu, tedy od hráze rybníčku, směrem k severu. Vnější val zde není pozorovatelný, zřejmě jeho materiálem byl příkop zavezen. Narušena je po celé této straně i centrální plocha, v jejím severozápadním nároží je v hraně svahu, který dosahuje výšky více než 1m, viditelné její nasypané těleso z hlinitopísčitého materiálu s četnými lomovými kmeny. Na jižní a východní straně obíhá vnější val druhá cesta v mírném zářezu, úvozu. Jeho původ může odrážet situování do vnějšího, jen zčásti zavezeného příkopu.

Celková situace dle císařského otisku mapy stabilního katastru Bezvěrova z r. 1839 (upravil T. Karel).

K lokalitě nejsou přímé historické zprávy. V místě je předpokládána zaniklá středověká vesnice Ostřetín, připomínaná již k roku 1167, kdy se dostala do majetku manětínských johanitů. K roku 1379 jsou zde doloženi jako držitelé Bušek z Vlkošova a Pavel ze Služetína. Ves byla opuštěná za husitských válek, pustá ves Ostřetín (s pustým poplužním dvorem) je připomínána roku 1543, kdy byla držena k Bezvěrovu. Její lokalizace vychází z pomístního jména Wüstung (Pustina), kde byl kolem roku 1660 založen Juliem Jindřichem, vévodou ze Saska, Westfálska, Ergeru a Lauenburku stejnojmenný poplužní dvůr. Při něm bylo dle regionálního historika V. Kočky postaveno po roce 1848 několik chalup.[1)]

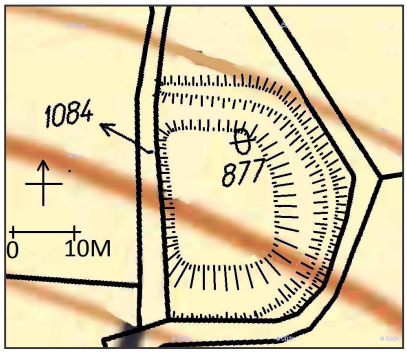

Půdorysná skica terénní situace lokality (kresba T. Karel).

Panské sídlo lze v místě předpokládat jednak výše uvedenou písemně položenou existencí popluží a jednak zmínkami v archivních spisech velkostatku Toužim. Specifičnost výrazného terénního útvaru opevnění a jeho majetkové podstaty se zřejmě odráží i v popisu majetkového rozdělení Bezvěrova v roce 1548 (Arnošt [Pernklo] vzal mimo jiné polovici Bezvěrova, rybník v Ostřetíně a úvoz u polí ostřetínských[2)]), kde je místo obvyklého „zámek pustý“ užit nic neříkající termín „úvoz“, snad ve významu příkop.

Konkrétnější údaje jsou pozdějšího data; k roku 1663 se v německy psaném originálu, přepsaném do obecní kroniky dozvídáme, že Pustina [tj. Ostřetín] u vsi Bezvěrov, jest jedno rytířské sídlo zvané Medvědí doupě (díra), úplně shořelé, při němž stojí po straně krásný dvorec z kamene vybudovaný, v němž lze držet 30 dojných krav, telecího hovězího dobytka 24 kusy, prasat 24 kusy, z drůbeže jako indianské slepice, kachny, husy, kapouny, domácí slepice, podle libostivé vrchnosti. Jinde čteme: „Nedaleko Medvědí díry leží milostivé vrchnosti dvorec zvaný Wüstung [Pustina], v němž může být držen hovězí telecí dobytek, zvířectvo v létě 60 kusů, ale přes zimu jen 30 kusů, pernatého zvířec-

Pohled na tvrziště od jihu (foto A. Kratochvílová 2015).

tva může být ve dvoře chován počet podle libosti milostivé vrchnosti samé". Ze smlouvy dané v Toužimi 15. července 1655 o hranici role „Sporné dřevo" mezi vesnicemi Bezvěrovem a Dolním Jamným se dozvídáme o průběhu hraniční pochůzky, kde je lokalita také zmíněna: …hranice… stanovené mezi vsí Bezvěrovem nebo pozemků Medvědí díra nebo vsí Grambling neboli Jamný, dne 13. července 1655 za přítomnosti opata z Teplé Ambrosiuse Trötschera, pána ze Švamberka a jeho choti a vévody Juliuse Jindřicha a mnoha jiných vznešených kavalírů a pánů kněží.[3)]

Tyto údaje nacházíme v bezvěrovské obecní kronice, dále doplněné o lidovou tradici, vážící se k danému místu: Původní název byl Ostřetín a ještě v roce 1379 sestávala ves ze dvou panských sídel. Teprve v roce 1451 (?) se rozrostla úplně a byla přiřknuta k Bezvěrovu. Stará pověst praví, že husité tuto ves zbořili. Stávala původně u rybníka a vlastnila dva zámečky. U rybníka byla pole nazývána ještě donedávna „Na zámecké hradbě", podle znatelných stop valů. Zdá se, že hradba byla jediná a také místo, na němž tehdejší zámek stál, bylo poznatelné. Asi před 70 léty měly se tam nalézat, poněkud stranou, znatelné zbytky 2 hlubokých studní, do nichž byly kdysi vhozeny zvony, když nepřítel dlel v zemi. Zvony byly by důkazem toho, že zde stávala nějaká kaple řádu johanitů, kteří zde v nehojném počtu žili po způsobu řeholních bratří, odlišně od života klášterního. Když po zboření byla ves znovu vybudována, obdržela název „Ostřetín". Kdy ale nová výstavba této vsi zde vznikla nelze zjistit, ale podle zápisů v matrice narozených v Dolním Jamném do roku 1650, již tehdy ves Ostřetín existovala. Ves měla také statek, který byl později z neznámých příčin rozkouskován a rozdělen mezi 3 majitele. Ještě do nedávna měly budovy název „Tři dvory". Podle našeho

Pohled na tvrziště od severu (foto A. Kratochvílová 2015).

názoru, došlo k obnovení vsi Ostřetín až po roce 1634. Nasvědčuje tomu záznam ve svazku 34 urbáře v Brložci. Počátky tohoto sídla ukazují na kruh malého středověkého valu v „Medvědí díře", v údolí, východně dnešní vesnice Bezvěrov.[4)]

Jak je vidět, v místní tradici je tvrziště známé a bylo zachyceno i kronikou. Také přímo v místě je dodnes o tvrzi povědomí. Kupodivu přesto se mu nedostalo pozornosti v odborné literatuře a to i přes poměrně výrazné zachycení na mapách stabilního katastru a nyní také na dostupných datech z LLS.[5)] Lokalita není správně zachycena ani v soupisech archeologických lokalit.[6)] V této souvislosti je nutné upozornit na poslední práci, která je zaměřena na analýzu informací obsažených v mapách stabilního katastru. V materiálu je jako příklad uveden také Ostřetín, ovšem bohužel zde zřejmě vůbec nedošlo ke konfrontaci s terénní situací, respektive zde vůbec nebyla rozpoznána existence tvrziště.[7)] Situace zachycená indikační skicou je mimořádně zajímavá, nejen, že zde je zjevné, jak specifická terénní situace měla svůj odraz v porostním a parcelačním utváření místa, ale také v majetkovém uspořádání. Došlo zde k velmi neobvyklé situaci, kdy plocha tvrziště byla ve společném majetku hospodářů, usedlých na zrušeném hospodářském dvoře.[8)] Dvě budovy, stojící dnes v ploše bývalého dvora mají v případě části severní budovy starší stavební tradici; nelze vyloučit, že jsou ještě pozůstatkem objektu zmíněného k roku 1663.

Celkový pohled na lokalitu s rybníkem od bývalého hospodářského dvora (foto A. Kratochvílová 2015).

Z uvedených poznatků je tedy zřejmé, že tvrz vznikla zřejmě během 14. století po blíže neznámém procesu rozpadu majetku johanitů, pokud však již nebyla součástí poplužního dvora dříve. Majetková situace v širším prostoru tzv. Krašovského újezdu byla zřejmě složitější geneze, která není dosud poznána. Například k roku 1196 známe osobu Martina Ostřetice, tedy syna Ostřetova, z okruhu Milhosticů.[9)] Tvrz tedy zřejmě byla součástí jednoho ze dvou dílů vsi, doložených k roku 1379. K teoretické možnosti existence druhého sídla ve vsi, zmíněného kronikou, lze upozornit na atypické parcelační utváření prostoru jižně od rybníka, tedy naproti sledované lokalitě. Zde, přímo pod pozdějším hospodářským dvorem, bylo stabilním katastrem zachyceno pole s oválným tvarem na východní části, obklopené loukami. Dnes je zde sjednocený pozemek bez jakýchkoli terénních příznaků.

Velmi zajímavá je rovněž existence místního německého jména se základem Bären – medvěd, užívaný

v podobě Bärenklau, tedy medvědí spár pro vedlejší Bezvěrov a zde v podobě Bärenloch, tedy zřejmě ve významu medvědí doupě. Snad toto pojmenování může odrážet přenos místní tradice významu zaniklého panského sídla na mladší místní šlechtu, Pernkly ze Šenrajtu. Popsaná lokalita představuje nepochybně velmi cenný doklad nejen pozůstatků opevněného drobného sídla společenské elity, ale také potvrzení sídelní kontinuity v místě zaniklé středověké vesnice a zasluhuje si odpovídající památkovou ochranu.

Za pomoc při terénním průzkumu lokality děkuji Mgr. Alžbětě Kratochvílové.

Poznámky: **1)** Kočka, V.: Dějiny politického okresu Kralovického II. Kralovice 1932, s. 214. Je zřejmé, že k postavení chalup muselo dojít mnohem dříve, jak vypovídají údaje stabilního katastru. **2)** Citace v pozn. 1, s. 201. **3)** Obecní kronika je dostupná na: http://www.bezverov.cz/historie/ [6. 1. 2015]. Údaje se nepodařilo ověřit v příslušném archivním fondu (zřejmě se jedná o fond Velkostatek Toužim). **4)** Citace v pozn. 3. **5)** Letecké laserové scanování povrchu, které je pro ČR dostupné na adrese: http://www.arcgis.com/home/item.html?id=03a3e132724a47b097f6d5d244380569. **6)** Státní archeologický seznam, dostupný na adrese: http://twist.up.npu.cz/. Zde je lokalita dokonce přímo půlena navoleným polygonem. **7)** http://pamatky-facvut.cz/download/dokumenty/pomucka.pdf. **8)** Viz Indikační mapa stabilního katastru Bezvěrova z r. 1839. Zde je zjevné, že dvůr byl původně rozdělen na dvě usedlosti, třetí část byla připojena dodatečně. **9)** Velímský, T.: Příběh rodu Milhosticů. O počátcích české šlechty. Dostupné na: http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2005/6/pribeh-rodu-milhosticu/ [6. 5. 2015].

Dosud neznámé sídlo šlechty ve Sloučíně

Petr Rožmberský

Víska Sloučín (obec Novosedly, okr. Strakonice) se nachází 2,3 km jihojihovýchodně od kostela v Katovicích. Přifařena však bývala do 4,75 km na západ vzdálených Volenic (vzdálenosti vzdušnou čarou). Dosavadní souhrnné práce o panských sídlech Sloučín neznají.[1]

Starší historie Sloučína není známá. V urbáři strakonického panství z roku 1569 jsou v drahkovském rychtářství jmenovány vsi Drahkov, Mukařov, Koclov, a k tomu bylo někdy později připsáno: „slauczenie“. Starý tvar Sloučeň (někdy dokonce „z Loučeně“) se dlouho udržoval v písemných záznamech a dochoval se v lidovém podání, úředně se dnes víska jmenuje Sloučín. Jméno vsi je podle jazykovědců odvozeno od příjmí Slouka a to od ptáka sluky, a znamenalo Sloukův dvůr či majetek. První zatím známá autentická písemná zmínka byla až z roku 1654 v berní rule.[2] Ve Sloučíně byly v té době pouze tři selské usedlosti.[3] Jednu držel pan Jan Mazaný (52 strychů rolí, 10 volů, 9 krav, 7 jalovic, 250 ovcí, 28 sviní), druhou Tomáš Pavelec (55 str., 3 voly, 4 krávy, 4 jalovice, 6 ovci, 8 sviní) a třetí Pavel Stach (18 str., 3 voly, 5 krav, 4 jalovice, 7 ovcí, 8 sviní). Berníci poznamenali: Dobře stojí, půda dobrá, žitná. Posledně dva jmenovaní v roce 1658 vyhořeli.[4]

Sloučín na I. vojenském mapování 1764-1768 (citace v pozn. 47).

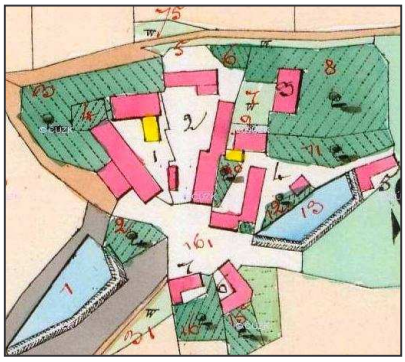

Výřez z císařského otisku mapy stabilního katastru z r. 1837 (citace v pozn. 48).

K prvním dvěma usedlostem náleželo přibližně stejně pozemků, ovšem v chovaných zvířatech pan Mazaný převyšoval Pavelce několikanásobně. Pro více než 25 kusů hovězího dobytka byla potřeba velká stáj a pro 250 ovcí už byl nutný samostatný ovčín. Označení „pan“ signalizuje, že nešlo o sedláka, ale nejspíše o příslušníka městského stavu, držícího selský dvůr.

V nejstarší katovické matrice (1623-1679) je hned roku 1623 zaznamenána jako kmotra Anna Stachová ze Sloučína.[5] V nejstarší volenické matrice (1640-1678) se se Sloučínem setkáváme také hned od roku 1640. Otcové a kmotři ze Sloučína jsou tehdy i později často Pavelcové a Stachové. Téhož roku se stává ve Sloučíně otcem také Pavel Hlava, nebo roku 1641 svobodnou matkou Anna Pobylka, zřejmě zaměstnanci. S blíže neoznačenými osobami se setkáváme ve Sloučíně i později; poprvé poznáváme postavení otce dítěte ze Sloučína roku 1648, kdy se zde stal otcem Matěj, podruh. V roce 1654 se ve Sloučíně stal otcem Jan, služebný pacholek u Pavelců a roku 1656 sloučínský podruh Řehoř.[6]

Taktéž v roce 1656 křtil potomka také Matouš Čichal, mlynář „pana purkrabího“ ze Sloučína, potom je roku 1660 jako mlynář ze Sloučína zaznamenán Jan Veselý. V roce 1662 se stal otcem Jiřík Kus, mlynář ze Sloučína ze Struh, kmotrou byla paní Ludmila Alžběta Mazaná ze Slavětína.[7] Mlýn nazývaný Struhy se nacházel nad Sloučínem pod rybníkem na Sloučínském potoku, ale již na katastru Koclova. Byl oním purkrabím (strakonického panství?) pan Mazaný? Pocházel s manželkou ze Slavětína, nebo již Ludmila bydlela ve Slavětíně? Slavětínů je v Čechách 7, nejbližší v okrese Příbram. Pravděpodobnějším je, že kmotrovat nájemnému mlynáři (kteří se často střídali) nejela paní Ludmila zdaleka, ale že stále (s manželem?) vlastnila nejbohatší dvůr ve Sloučíně.

K roku 1662 máme doložen předpokládaný ovčín – otcem se stává polní mistr (tj. ovčák) Tomáš Novotný ze Sloučína. V roce 1665 je kmotrou dítěti z blízkých Novosedel paní Eva Kateřina „Zeyberková“ ze Sloučína.[8] Není sice označena jako „urozená“, ale příjmí evokuje šlechtický rod z Žeberka. Můžeme předpokládat, že držela nejbohatší selský statek ve Sloučíně po Mazaných. V roce 1667 zemřelo ve věku šesti let „děvče služebné“ Kateřina z panského dvora Sloučína a v roce 1668 dítě kravařky ze Sloučína. Také služebná a označení dvora za panský nazna-

Letecký snímek popisované situace ve Sloučíně.

čuje, že Eva Kateřina byla šlechtičnou. Roku 1668 byl sloučínským mlynářem Matouš Špaček.[9)]

V roce 1674 tu již „seděl“ nezpochybnitelný šlechtic. Za kmotra dítěti ze sousedního Koclova byl urozený a statečný rytíř pan Jan(?) N. Ploth (následuje vynechané místo) a na(?) Sloučíně.[10)] Ve hřbetu knihy je „schované“ slovo, z nějž je vidět jen písmeno „n“; je možné předpokládat, že jde o jméno Jan. Vůbec není viditelné slůvko před Sloučínem, ale je možné dosadit slůvka „na“ nebo „ve“. Litera „N“ znamená, že zapisovatel neznal (druhé?) křestní jméno kmotra. Protože neznal ani predikát, ponechal na jeho doplnění prázdné místo. Tento rytíř byl zřejmě příslušníkem rodu Plotů z Konařin, o němž je velmi málo známo – poslední z rodu Ferdinand žil v 1. polovině 18. století.[11)] Když se roku 1678 ženil sloučínský mlynář Matouš Šmejkal, byla mu za svědka také Dorota, šafářka ze Sloučína. V roce 1692 se oženil sloučenský mistr (tj. ovčák) Vavřinec Polák. Zda šlo o zaměstnance Plota z Konařin, nebo již nového majitele „panského“ dvora, nevíme. V roce 1694 je však jako kmotra zaznamenána Její milost urozená panna Kačenka Běšínka ze Sloučína. Kačenka Běšínka ze Sloučína kmotruje pak několikrát v roce 1697 a za kmotru byla také Marie, kuchařka panny Kačenky ze Sloučína. V letech 1698 a 1699 byla nazývána Katličkou a Katenkou, v letech 1700 a 1701 byla zapisována jako Její milost panna Kačenka Běšínka, panna na Sloučíně,[12)] což by naznačovalo, že by byla majitelkou pojednávaného sloučínského dvora. Nesmějí nás zmást zdrobnělé tvary jejího křestního jména, které evokují domněnku, že by mohlo jít o dceru majitele dvora. Nebylo výjimkou, že i dospělé ženy byly označovány zdrobnělými jmény. Mohlo jít o neprovdanou příslušnici rodu Běšínů z Běšin, tzv. „starou pannu“. 20. srpna 1704 „usnula v Pánu“ Její milost panna Katrle ze Sloučína. Z udaného věku je v záhybu hřbetu matriky viditelné jen poslední číslo dvojčíslí – 9.[13)] Katrle je hypokoristikum jména Kateřina[14)] a je více než pravděpodobné, že jde o Kateřinu Běšínovou. V hesle o rodu Běšínů z Běšin v Ottově naučném slovníku však nenacházíme ani ji, ani Sloučín.[15)]

Již 24. prosince 1704 je uveden jako kmotr urozený a statečný rytíř, pan Rudolf Koc z Dobrše, pán na Sloučíně. Jemu a jeho manželce Maxmiliáně rozené Netolické se pak ve Sloučíně rodí v letech 1708, 1710 a 1712 děti. V šestinedělí po posledním porodu Její milost paní ze Sloučína ve věku 35 let zemřela. V té době je ve Sloučíně připomínán polní mistr a také kočí Jeho milosti pána, roku 1714 se stala matkou (otec neznámý) Marjánka, sloužící za kuchařku ve Sloučíně. Téhož roku je kmotrou urozená panna slečna Johanka bydlící ve Sloučíně, aniž o ní víme něco bližšího. Rudolf Koc se oženil podruhé – 12. září 1715 kmotrovala v Katovicích urozená paní Marie Anna Kocová rozená „Nemajerová“ (správně Lemajerová) a na Sloučíně a již 18. září 1715 bylo pokřtěno dítě Rudolfa Koce a Její milosti paní Marie Anny Kocové, rozené Lemajerové, narozené ve Sloučíně.[16)] Rudolf Koc z Dobrše je nejspíše totožný s Rudolfem Ferdinandem Kocem, jedním z několika synů Jana Dětleba Koce na Volšovech. Jiné informace o něm Sedláčkovo pojednání o rodu Koců z Dobrše neposkytuje.[17)]

Dalším šlechtickým rodem, který nacházíme na Sloučíně, jsou Dlouhovesští. Už v roce 1716 byl za kmotra ve Střelských Hošticích rytíř Jan Dlouhoveský, císařský rytmistr, „bydlící“ v Sloučíně, roku 1718 Regina Dlouhoveská, paní v Sloučíně.[18)] Od roku 1726 je pán na Sloučíně zaznamenáván někdy pod křestními jmény Jan Karel a toho roku se dozvídáme, že vysoce urozená paní, paní Regina Dlouhoveská a na Sloučíně, je rozená hraběnka z Welsenhaimbu. Oba jsou často kmotry na šlechtických svatbách v okolí. V roce 1728 je paní na Sloučíně nazvána křestními jmény Regina Markéta a toho roku je zaznamenán také Vojtěch Hauf, lokaj ze Sloučína. Jan Karel a Regina Markéta ve Sloučíně nezplodili potomka a Jan Dlouhoveský z Dlouhé Vsi a na Sloučíně je jako kmotr naposledy zapsán roku 1731, zatímco Regina Dlouhoveská ze Sloučeně roku 1738. Žila však ještě roku 1742, kdy byla kmotrou dítěte nových majitelů sloučínského dvora.[19)] Nevíme však, kde bydlela. O Janu Karlovi Dlouhoveském věděl M. Kolář, že roku 1707 složil přísahu věrnosti a ještě roku 1736 byl rytmistrem a držel Sloučín.[20)]

Po Dlouhoveském nalézáme v držení poddanského dvora ve Sloučíně urozeného pana Josefa Fruweina z Podolí – 28. ledna 1742 byl jemu a jeho manželce paní „Francličce“ rozené Říčance pokřtěn syn Jan Karel, narozený ve Sloučíně. Dítě však ve Sloučíně také brzy zemřelo – bylo pohřbeno ve Volenicích 18. prosince 1742.[21)] Josef Fruwein byl jedním ze sedmi synů Františka Fruweina, sídlícího roku 1736 na nedalekých

Pohled na čp. 1 a 2 (123) z návsi (foto Rožmberský 2015).

Čelní štítová zeď zbořené budovy, možná sídla šlechty. Pohled z návsi (foto Rožmberský 2015).

Kladrubech. Roku 1745 měl Josef Fruwein již zemskodeskový statek Strunkov u Sušice.[22)]

Na Sloučíně následoval urozený pan Jan Antonín Möller z Möller s manželkou, urozenou paní Marií Annou rozenou Kunášovou z Machovic, kteří křtili ve Sloučíně narozené děti v letech 1743, 1745, 1746 a 1747. V roce 1746 byla za kmotru jejich dítěti také Její milost slečna Eleonora Möllerová ze Sloučína.[23)] V roce 1747 však Möllerové umírali, řečeno slovy Jana Wericha, až se z jejich dvoru ve Sloučeni kouřilo. Nejprve v dubnu zde zemřela Anna Barbora „Mellerová“, rozená Lemajerová (matka Jana Antonína?), ve věku 43 let, poté v červnu samotný pán na Sloučeni Jan Antonín „z Mellern“ v pouhých 23 letech a nakonec v srpnu jeho jeden a půl roční syn Josef.[24)] Ottův slovník naučný tento rod nezaznamenal.

Vdova patrně dvůr musela prodat. Již 15. října 1747 totiž křtil potomka narozeného ve Sloučíně František Sosna, bývalý správce ve Štěchovicích.[25)] S velkou pravděpodobností právě on koupil do té doby „panský“ dvůr ve Sloučíně. Více zpráv o něm nemáme a je možné předpokládat, že nakonec prodal pojednávaný dvůr ke strakonickému panství, čímž se z něj stal dvůr poplužní a hospodařil na něm šafář. V roce 1755 se narodilo ve Sloučeni dítě šafáře Tomáše Mála, strakonického poddaného, který je pak často zmiňován, ať již jako rodič nebo kmotr, jen někdy označený jako šafář. Naposledy je zmíněn roku 1764, kdy se stal ve Sloučíně otcem.[26)]

Od roku 1770 jsou v matrice uváděna popisná čísla. Ve Sloučíně je šest čísel (1-6) a čp. 15 má mlýn. Roku 1784 se stal otcem Ondřej Klecan ze Sloučína čp. 2; roku 1787 je otec Ondřej Klecan ze Sloučína čp. 2 označen jako šafář.[27)] Ve Sloučíně čp. 2, který byl zřejmě poplužním dvorem strakonického panství, žili také podruzi, které zde nebudeme vypočítávat. Dalšího šafáře nalézáme ve Sloučíně čp. 2 od roku 1812 – byl jím Jan Pešek, od roku 1814 je zde panským šafářem František Slavík, naposledy zaznamenaný roku 1816. V letech 1819-1826 je sloučínským panským šafářem Matěj Hůrský, v letech 1831-1832je uváděn v čp. 2 vrchnostenský šafář Vojtěch Hovorka; v čp. 6 bydlel panský poklaský.[28)]

Od roku 1832 je ve Sloučeni čp. 2 dlouhou dobu panským šafářem Jan Rataj. Roku 1848 je ještě označen jako panský šafář v panském dvoře ve Sloučeni čp. 2, avšak od roku 1848 je nazýván „nájemníkem“. Roku 1855 ve Sloučeni čp. 2 zemřela manželka nájemníka Jana Rataje (ve věku 45 let) a ještě roku 1864 zde porodila nemanželské dítě jeho dcera. Mimo podruhů, nádeníků a čeledínů bydlel v čp. 2 od roku 1851 připomínaný „patentální invalida“ František Burian, roku 1869 také kožešnický mistr Martin Haas a od téhož roku je zde po dlouhou dobu podruhem Vojtěch Hromádka.[29)]

V roce 1876 je Vojtěch Hromádka ve Sloučeni čp. 2 hajným, roku 1879 nájemníkem a v roce 1880 opět podruhem.[30)] Zdá se, že strakoničtí johanité, k jejichž strakonickému panství poplužní dvůr Sloučín náležel, snad v souvislosti se zrušením roboty zde na hospodaření ve vlastní režii za pomoci šafářů rezignovali a dvůr pronajímali nájemcům („nájemníkům“). Nakonec dvůr čp. 2 prodali. Kupcem byl roku 1880 soused Tomáš Pavelec, sedlák ze Sloučeně čp. 1, který bývalý poplužní panský dvůr (původně selský) připojil ke svému dvoru. Za čp. 2 zaplatil 25 000 zlatých – dnes Novosedly čp. 123.[31)] Tomáš Pavelec je pak (např. v letech 1885, 1895) označován v matrice jako majitel dvorů čp. 1 a čp. 2 ve Sloučeni.[32)] Podle zprávy k roku 1894 byly dvory panství Strakonice řádu maltézských rytířů ve vlastní správě, jen dvůr Sloučín (33 ha) byl parcelně pronajat.[33)] Zdá se, že šlo o již zastaralou informaci.

Podrobnější historické mapy se dochovaly až z druhé poloviny 18. století. I. vojenské mapování (1764-1768) již nezaznamenalo ovčín, který býval situován s provozních důvodů obvykle opodál vesnice. Ovčák byl ve Sloučíně připomínán jen ve 2. polovině 17. a na začátku 18. století a ovčín byl potom zřejmě zrušen. Zmíněné mapování bylo prováděno důstojníky z hřbetu koně podle oka, takže nelze spoléhat na jeho přesnost. Přesto ve Sloučíně zaznamenalo dva výrazné dvory – na západním okraji volnější uskupení objektů a východně od něj obdélnou uzavřenou dispozici, typickou pro poplužní dvory.[34)]

Čelní štítová zeď zbořené budovy, možná sídla šlechty. Pohled z nádvoří (foto Rožmberský 2015).

Poměrně přesný je císařský otisk mapy stabilního katastru z roku 1837. Stavební parcela (i čp.) 1 je dvůr sedláka Pavelce, stavební parcela (i čp.) 2 je poplužní dvůr. Uzavřenou dispozici nepřipomíná, od Pavelce je oddělen jen klikatou zdí. Sestává z obdélného stavení situovaného při vjezdu do dvora z návsi, na nějž navazuje směrem do hloubi dvora o něco užší objekt, mírně odskočený od dlouhé osy předního stavení. Na opačné straně dvora při vjezdu je u dělící zdi s Pavelcem drobná stavbička. Vzadu uzavírá nádvoří objekt

Východní stodola (foto Rožmberský 2015).

na půdorysu „L“ – sýpka s přístavkem. Součástí dvora je i východně situovaná stodola (stavební parc. 3) a zahrada za ní (parc. č. 8). Všechny objekty dvora byly zděné.[35] Možná už došlo k asanaci některých objektů a výstavbě jiných, než jaké tu byly v době I. vojenského mapování. V současnosti nejvíce připomíná uzavřenou dispozici čp. 124 (dříve parc. č. 4, čp. 3, zřejmě usedlost někdejšího nejmenšího sedláka Stacha) v těsném jihovýchodním sousedství bývalého poplužního dvora, které s ním však nemá nic společného. Spojený dvůr Pavelce s bývalým poplužním dvorem (panským sídlem) nese dnes čp. 123,[36] na objektu je však umístěno čp. 1.

Zrekapitulujeme-li dosavadní poznatky, můžeme říci, že ačkoli jsou počátky Sloučína zahaleny mlčením písemných pramenů, je možné se domnívat, že lokalita asi zanikla za válek v 15. století. Byla později asi částečně obnovena, někdy po polovině 16. století zde mohl vzniknout z většiny pozemků bývalé vsi poplužní dvůr, později rozdělený na dva velké poddanské dvory. Jeden z nich koupil měšťan a specializoval se na chov domácích zvířat. Víme o něm z berní ruly z doby po polovině 17. století. Před rokem 1674 se tento dvůr stává panským sídlem, tedy sídlem šlechty. Mimo hospodářských zaměstnanců dvora máme doloženy i osobní sloužící, jako například služebné, kuchařky, lokaje nebo kočí. Vystřídaly se zde rody z Žeberka(?), Plotů z Konařin, Běšínů z Běšin, Koců z Dobrše, Dlouhoveských z Dlouhé Vsi, Fruweinů z Podolí a Möllerů z Möller, jejichž příslušníci neměli dostatek prostředků k zakoupení zemskodeskového statku. V roce 1747 se pojednávaný dvůr dostal do rukou nešlechtice (bývalý úředník) a okolo poloviny 18. století se stal poplužním dvorem strakonického panství, spravovaný šafáři. Od roku 1848 byl dvůr (čp. 2) zmíněným panstvím pronajímán nájemcům a v roce 1880 byl prodán sedlákovi Pavelcovi, který jej připojil ke svému dvoru čp. 1.

Historické mapy neumožňují například na základě členitého půdorysu určit konkrétní objekt, který byl panským sídlem. Nedošlo-li k jeho likvidaci před rokem 1837, pak bychom jej předpokládali v čele dispozice, vedle vjezdu. Tato budova však byla za éry JZD z části zbořena a nahrazena do nádvoří otevřenou kolnou. Z bývalé budovy je patrná jen čelní štítová zeď (je u ní zvonice); v interiéru je patrná jizva po příčce dělící budovu na dva podélné trakty a zazděný vstup z návsi. Zdivo je smíšené.

Komplex bývalých čp. 1 a 2 byl v restituci po roce 1990 navrácen rodině Pavelcových, která zde dnes soukromě hospodaří. Při průzkumu v lednu 2015[37] byl autor upozorněn na nádvoří na ještě viditelné stopy po někdejší klikaté zdi, oddělující kdysi čp. 1 a 2. Byla opatřena sloupky krytými žulovými deskami ve tvaru nízkého jehlanu.[38] Jedna z nich se dosud na nádvoří nalézá.

Žulová krycí deska sloupku bývalé zdi oddělující čp. 1 a panský dvůr čp. 2. V pozadí staré hospodářské stavení dvora (foto Mikota 2015).

Poznámky: **1)** Naposledy Koblasa, P. – Kovář, D.: Panská sídla jižních Čech. České Budějovice 2003. **2)** Profous, A. – Svoboda, J.: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny IV. Praha 1957, s. 105. **3)** Doskočil, K. (ed.): Berní rula 2 – popis Čech r. 1654. Praha 1954, s. 517. **4)** Haas, A. (ed.): Berní rula 27 – kraj Prácheňský I. Praha 1954, s. 75-76. **5)** Státní oblastní archiv Třeboň, fond Sbírka matrik, římskokatolická fara Katovice, kniha 1, fol. 3 (dále jen SOA, název fary, č. knihy a identifikační údaj). **6)** SOA, Volenice 1, fol. 1v, 7, 9v, 29v-30,48v, 54. **7)** SOA, Volenice 1, fol. 57v, 77v, 82v. **8)** SOA, Volenice 1, fol. 86, 98. **9)** SOA, Volenice 21, fol. 4v, 5; Volenice 1, fol. 115. **10)** SOA, Volenice 1, fol. 143. **11)** Anonym: Plot z Konařin. In: Ottův slovník naučný XIX. Praha 1902, s. 941. **12)** SOA, Volenice 14, fol. 33v, 57; Volenice 2, fol. 131; Volenice 3, fol. 16v, 23, 24, 29v, 38, 44, 52v. **13)** SOA, Volenice 4, fol. 334. **14)** Rožmberský, P.: Česká příjmí typu Kobrle, Šebrle z německých hypokoristik na –rle, Acta onomastica LI/2010, č. 2, s. 544. **15)** Klř. [Kolář, M.]: Běšínové z Běšin. In: Ottův slovník naučný III. Praha 1890, s. 897. **16)** SOA, Volenice 4, fol. 181, 202, 214v, 226v, 348v, 216v, 222, 240, 239, 249v; Katovice 4, s. 157. **17)** Sčk. [Sedláček, A.]: Koc z Dobrše. In: Ottův slovník naučný XIV. Praha 1899, s. 481-483. **18)** SOA, Střelské Hoštice1, s. 154-155, 190. **19)** SOA, Volenice 5, fol. 31, 46, 44v, 56v, 86v, 103. **20)** Klř. [Kolář, M.]: Dlouhoveský z Dlouhé Vsi. In: Ottův slovník naučný VII. Praha 1893, s. 685. **21)** SOA, Volenice 5, fol. 103; Volenice 22, s. 47v. **22)** Klř. [Kolář, M.]: Fruvein z Podolí. In: Ottův slovník naučný IX. Praha 1895, s. 739. **23)** SOA, Volenice 5, fol. 108v, 118, 125, 129v. **24)** SOA, Volenice 22, fol. 56, 56v, 57. **25)** SOA, Volenice 5, fol. 133. **26)** SOA, Volenice 5, fol. 167; Volenice 6, fol. 38v. **27)** SOA, Volenice 7, s. 7, 79. **28)** SOA, Volenice 9, s. 195, 196, 197-198, 199; Volenice 10, fol. 135v; Volenice 25, s. 104. **29)** SOA, Volenice 10, fol. 135v, 137v, 138v; Volenice 26, s. 127; Volenice 11, fol. 158v, 159v. **30)** SOA, Volenice 27, s. 128; Volenice 12, s. 165. **31)** http://www.mistopis.org/sloucin.html [10. 11. 2014]. **32)** SOA, Volenice 13, s. 195, 200. **33)** Titl, J.: Schematismus velkostatků v Království českém. Žižkov 1894, s. 1035. **34)** http://oldmaps.geolab.cz, mapový list č. 221. **35)** http://archivnimapy.cuzk.cz, katastr Sloučín. **36)** http://www.mapy.cz. **37)** P. Rožmberský – P. Mikota 14. 1. 2015. **38)** Za tyto i další informace děkujeme panu Václavu Pavelcovi.